

Jak na přírodní zahradu

*způsoby
obhospodařování*

*rostliny
a živočichové*

*možnosti, jak zůžit
rozmanitost zahrady*

další vybrané tipy

Helena Vlašínová
Mojmír Vlašín
Karla Vincencová

veronica
EKOLOGICKÝ INSTITUT

**Zahrada označená touto plaketou
splňuje kritéria Přírodní zahrady.
Chcete-li pro vaši zahradu plaketu
získat, obraťte se na nás.**

Ekologická poradna Veronica

Panská 9 | 602 00 Brno

+420 542 422 750

poradna@veronica.cz

www.veronica.cz/prirodnizahrady

Z další naší nabídky:

- specializovaná poradna
přírodních zahrad
- zahradní semináře a návštěvy
ukázkových přírodních zahrad
 - poradenství i přímo
u vás na zahradě
 - tematická knihovna
 - internetový obchod

Jak na přírodní zahradu

Helena Vlašínová
Mojmír Vlašín
Karla Vincencová

**Tato brožura přináší některé vybrané tipy pro vaši zahradu.
Jednotlivé kapitoly se týkají způsobů obhospodařování,
rostlin, živočichů i možností, jak zvýšit rozmanitost na vaší zahradě.
Tak jako je zahrada provázaný systém, síť vztahů, tak i informace
zde napsané se prolínají jednotlivými tématy.**

Jak ze své zahrady udělat

- 1.** Majitel přírodní zahrady se snaží o podporu přirozených dějů nebo tyto děje svými zahradnickými opatřeními napodobuje. Rozsah zásahů přitom omezuje jen na ty nejnnutnější a jinak se cvičí hlavně v trpělivosti a důvěřuje působení přirozených regulačních mechanismů. Takže první a zásadní krok musí udělat přírodní zahradník ve svém srdci: „Ano, chci přírodní zahradu!“
- 2.** Snažíme se vyvarovat používání veškerých průmyslových hnojiv, která nahrazujeme vyzrálým, dobře ošetřovaným kompostem, zeleným hnojením, nejlépe svazenkou nebo bobovitými rostlinami, jako je například vikev. Pokud máme k dispozici hnůj, používáme ho raději kompostovaný a podle hesla „dobrého po málu“. Přehnojené rostliny jsou náchylné k chorobám a škůdcům. Ideálem by neměla být co největší zelenina a ovoce, ale kvalitní, zdravé plody s dobrou trvanlivostí.
- 3.** Opustíme veškeré pesticidy vyjma biologických. Pesticidy jsou přípravky a prostředky, které jsou určeny k tlumení a hubení rostlinných a živočišných škůdců, k ochraně rostlin, skladových zásob a podobně. V případě nejistoty si vybereme z přípravků povolených v ekologickém zemědělství (viz např. www.eagri.cz nebo www.bioinstitut.cz/documents/Povolene_vstupy_do_pudy.pdf).
- 4.** Nekupujeme rašelinu. Rašelina je nahromaděný, částečně rozložený rostlinný materiál. Celosvětově rašeliniště pokrývají 2% zemské pevniny (asi 3 miliony km²) a jsou nesmírně cenná pro udržování klimatických mechanismů Země. Většina rašelinišť u nás i ve světě je poškozena těžbou. Abychom se na jejich další devastaci nepodíleli, je vhodné obejít se bez ní. Nahradit se dá dobře kompostovanou borkou a dalšími materiály.

přírodní zahradu?

5. Založíme kompost. Slupky a zbytky z kuchyně se promění v kvalitní hnojivo. Veškeré organické zbytky ze zahrádky a částečně i z domácnosti můžeme bez obtíží kompostovat (bramborové slupky, zbytky ovoce a zeleniny, trávu, drobnější větvičky, ale i zbytky čaje a kávy, zvířecí exkrementy, kuchyňské zbytky, pomyje apod.). Kompostovat lze rovněž opadané listí, ještě lepší je však ponechat je ležet na záhonech, kde před nastávající zimou vytváří nejpřirozenější půdní kryt. Podzimní pálení listů ze zdravých stromů je nesmyslem, který jen zbytečně obtěžuje sousedy dráždivým dýmem. Dobře kompostovatelný je také dřevný popel, který navíc můžeme skvěle využít k regeneraci přesazovaných dřevin posypáním půdy kolem stromku. Popel z uhlí a uhelných briket se však vzhledem ke zvýšenému obsahu škodlivin do kompostu nehodí.
6. Vytváříme smíšené kultury. Nejpřirozenější a zároveň nejlevnější ochranou pěstovaných plodin a prevencí před tzv. hmyzími škůdci je využívání smíšených kultur. Velké skupiny rostlin stejného druhu jsou totiž v přírodě nepřirozené a „škůdci“ zde přicházejí obnovit rovnováhu. Zejména aromatické rostliny mají na sousední plodiny ochranné účinky. Např. celer chrání kapustu a zelí před dřepčíky, řeřicha zahradní omezuje výskyt mšice listové v rajčatech. Saturejka odpuzuje mšice od fazolí, tymián, máta peprná i rajčata pomáhají proti výskytu běláška zelného. Aksamitník ochraňuje rajčata před hlísticemi, cibule pěstovaná s mrkví je ideální kombinací, omezující výskyt nežádoucích much, květilký cibulové a pochmurnatky mrkvové. Pro odpuzení mravenců ze skleníku je vhodné vyset kerblík třebuli (mrkvovitá rostlina jemně vonící po anýzu).
7. Změníme dosavadní přístup k takzvaným plevelům. Jejich dokonalé hubení do poslední rostlinky na každém záhoně je vcelku zbytečnou prací, neboť pletí „naholo“ zbytečně obnažuje půdu a prudce mění mikroklima v přizemních vrstvách půdy. Plejeme hlavně rostliny, které zeleninu výrazně utlačují, které se chystají kvést a vytrvalé plevely. Některé z nich můžeme uplatnit v kuchyni, najdeme mezi nimi i řadu léčivých rostlin. Takže je to taková úroda navíc. Mnoho býložravého hmyzu si raději vybere k jídlu plané rostliny než zeleninu, protože jsou na ně zvyklí.

8. Zaléváme dešťovou vodou. Ušetříme za vodu a rostlinám to prospěje. Postřik proudem studené vody znamená pro rostliny (ale i půdní mikroflóru a mikrofaunu) zbytečný šok. Pokud zaléváme denně malou dávkou vody, rostliny zchoulostiví a koření mělce pod povrchem půdy. V době letních veder se může až 60% vody vypařit, aniž by ji mohly rostliny využít. Navíc hrozí spálení listů. Pokud zaléváme večer, mají rostliny na vstřebání celou noc, ale připravujeme tak příznivé podmínky a plžům. Nejlépe je zalít rostliny jen několikrát týdně vydatně přímo ke kořenům. Okolní půdu, pokud ji nekryjí rostliny, je dobré pokrýt nastýlkou (tzv. „mulčem“). Tím udržíme půdu kyprou a vlhkou, poskytneme příznivé podmínky půdním organizmům a omezíme i vzcházení plevelů.

9. Na zahradě podporujeme rozmanitost živočišných druhů. Tito obyvatelé a návštěvníci z řad obratlovců i bezobratlých se podílejí na nastolení biologické rovnováhy na zahradě a pomohou nám regulovat přemnožené „škůdce“. Vytváříme pro ně úkryty (hmyzí domečky, škvorovníky, ptačí budky), vytváříme hromady kamení, větvi a tlejícího dřeva, vysadíme živý plot z listnatých dřevin nebo ponecháme „divočinu“ – bezzásahovou zónu ve vzdálené části zahrady.

10. Necháme si zahradu zcertifikovat a hrdě vyvěsíme plaketu **Přírodní zahrada**[®]. Bližší informace najdete například na webových stránkách Ekologického institutu Veronica, kde se můžete dozvědět mnoho cenných praktických informací. **Ekologický institut Veronica** také nabízí odborné poradenství zaměřené na přírodní zahradničení. Poradí vám na telefonním čísle 542422 750, anebo průběžně odpoví na dotazy zaslané přes webový formulář, který naleznete na www.veronica.cz/poradna. Je možno domluvit také osobní konzultaci v Brně na Panské ulici 9 či přímo na vaší zahradě. Přehlednou mapu certifikovaných Přírodních zahrad, kde můžete čerpat inspiraci, najdete na: www.veronica.cz/ekomapa. Ukázkovou přírodní zahradu můžete navštívit v **Centru Veronica Hostětín** (hostetin.veronica.cz/ukazkova-prirodni-zahrada-sad). Je spojená s naučnou stezkou, interaktivními panely pro děti i zážitkovými prvky. Zahrada v Hostětíně je pro návštěvníky otevřená každý den.

Jak zlepšit kvalitu půdy

Kompost

Kompost je ideálním hnojivem. Pro jeho dobrý vývoj je důležitý poměr uhlíkatých a dusíkatých látek (C:N), optimálně 25:1.

Příklady poměrů C:N v běžných složkách kompostu:

piliny	500:1
papír	350:1
kůra	120:1
sláma	80:1
listí	30–60:1
hovězí hnůj	15–25:1
koňský hnůj	25:1
plevel	10–20:1
tráva	10–20:1
močůvka	2:1

Ideální poměr získáme smíšením komponent s odlišným poměrem. Vždy je dobré vrstvy proložit zrajícím kompostem nebo zeminou pro zaočkování půdními organizmy a udržovat přiměřenou vlhkost. Urychlit rozkladné procesy můžeme pomocí bylinkových jích.

Jícha z bylin

Vytrvalé plevele nepatří rovnou do kompostu, ale můžeme je velmi efektivně využít k přípravě jích (zákvasů). Potřebujeme k tomu plastovou nádobu, do které rostliny i s kořeny napěchujeme tak, aby byla zaplněná jen ze ¾. Dolijeme dešťovou vodou tak, aby u okraje zůstala rezerva cca 10 cm. Chráníme krytem, který by neměl být vzduchotěsný – pletivem nebo víkem podloženým latí – před ptáky, kteří by se mohli v nádobě utopit. K uzrání jíchů přispívá teplo a každodenní promíchávání. Hotovou poznáme podle toho, že pění a páchne. V této podobě ji můžeme uplatnit (naředěnou odstátou vodou v poměru 1:10) jako postřik proti savému hmyzu (oblíbená je jícha z kopřiv proti mšicím). Zralá jícha přestane pění a pach je méně výrazný, je to skvělé hnojivo. Osvědčené jsou kombinace jako kopřiva a kostival nebo kopřiva a přeslička pro všechny oslabené rostliny, také pro obsah křemíku jako prevence houbových chorob. Jícha z bršlice je skvělá pro košťáloviny díky vysokému obsahu draslíku a síry. Zbytek překvašených rostlin i se zbytkem jíchů je skvělým urychlovačem zrání kompostu, kam je můžeme bez obav vylít.

Mulčování

V přírodě se s odkrytou půdou setkáme jen vzácně, buď je pokrytá rostlinami nebo suchým listím. Odkrytá půda je mnohem zranitelnější. Mulčování – nastýlání nám ušetří okopávání i zalévání. Nastýláme hlavně drobně nasekanou organickou hmotou, která se rychleji rozkládá. Půda pod nastýlkou by měla být kyprá a vlhká. Po delší době deštivého počasí kontrolujeme, zda se v mulči neusídlili plži, pokud ano, mulč odstraníme a nahradíme suchým, třeba senem, které přejedeme sekačkou. Takový ostrý materiál plže lákat nebude, navíc po dešti rychle uschne. Na jaře nenecháváme na půdě vysokou vrstvu mulče, bránila by prohřátí půdy. Vysoká vrstva mulče může lákat hlodavce, hlavně kolem kmenů by měla být mezera, nejlépe vytvořená obložním většími kameny, aby nedošlo k zahnívání nebo okusu.

Půda

Jak je půda na vaší zahradě těžká poznáte snadno, když si do ruky vezmete hrst vlhké půdy a stisknete ji v dlani. Pokud se ihned rozpadne, je to půda lehká. Takovou půdu zlepšíme dodáním organické hmoty, která pomůže zachytit v půdě vláhu a živiny. Pokud zůstane zemina po rozevření dlaně splená, je to půda těžká, jílovitá. I tuto půdu zlepšíme dodáním organické hmoty, zde můžeme použít s výhodou například koňský hnůj s pilinami a podrcené listí. Pomůže i dodání písku, po-

pela ze dřeva a kompostované drcené kůry. Půdu dobře provzdušní a zároveň obohatí o organický dusík také kořínky bobovitých rostlin. Zlepšíme ji tedy pěstováním luštěnin a také jetelovin, vikví apod., které uplatníme jako pícniny nebo použijeme jako zelené hnojení. Takové půdě prospěje i kypření. Není ji ale nutné obracet, do takové půdy můžeme jen zapíchnout rycí vidle, trochu s nimi zahýbat a postupovat po kouscích dál. Stačí to i ke snadnějšímu vytažení kořenové zeleniny a plevelů. Snad jedinou výjimkou je sklizeň brambor. Ale ani tam není rytí nutné, pokud je pěstujeme na zvýšených záhonech. Většina půd se nachází na přechodu mezi těmito dvěma extrémy a označujeme je jako hlinito-písčité nebo písčito-hlinité. Samozřejmě i tady je na místě poskytnout miliardám mikropomocníků, kteří se v ní ukrývají, dostatek organické hmoty jako potravu. Kromě zeleného hnojení a kompostu můžeme stav půdy zlepšit i „plošným kompostováním“, tedy mulčováním jemně posekaným, nejlépe už mírně zavadlým, ale ne zcela suchým organickým materiálem, který podle potřeby doplňujeme. Rostlinám, které potřebují více živin, můžeme poskytnout zálivku bylinnou jíchou nebo naředěnou hnojivkou. Půdní mikroorganismy zajišťují rostlinám kromě potřebných živin i imunitu, proto je hnojení organickou hmotou tak důležité.

Rytí

Není nezbytnou dřinou. Půdu není třeba obracet. I těžké slehlé půdy stačí provzdušnit rycími vidlemi nebo ploskořezem (plochý železný hák, který může nahradit také motyku, kypřiče, rýč, okopávač, ...). V případě pozemku hodně zapleveleného vytrvalými plevely může rytí klasickým rýčem vést k nařízkování podzemních částí rostlin, což není žádoucí. Jen pokud je půda nadměrným používáním syntetických hnojiv zhutnělá nebo pokud začínáme hospodařit na hodně slehlé, těžké půdě s nedostatkem humusu, je rytí vhodné, ale mělo by zároveň být doprovázeno dodáním humusu a v následující sezóně ochranou nastýláním, aby se půda udržela kyprá. Pokud je půda dostatečně zásobená organickou hmotou, není chemicky hnojená, je dobře chráněná mulčem – nastýlkou a nevstupujeme do ní, k jejímu utužení nedojde. Živiny se z takové půdy do spodních vrstev splachují jen minimálně, o jejich vynášení na povrch se postarají žížaly a krtci, pomohou i hluboko kořenící plevely.

Zelené hnojení

Zelené hnojení půdu obohatí o potřebné živiny v přirozené, půdou skvěle přijímané formě a přispěje k její úrodnosti v příští pěstitelské sezóně. Určité druhy rostlin mohou půdu vzhledem k látkám v nich obsaženým i ozdravovat a působit proti škůdcům či chorobám, všechny podporují tvorbu humusu. Zelené hnojení je vskutku výhodné a ekologické, nebude vás přitom téměř nic stát. Jak se to dělá? Brzy na jaře vyséváme na záhony, které budeme později osazovat, rostliny odolné vůči chladu – například oves, hrách, bob či jarní vikve. Na podzim můžeme vysít také žito ve směsi s ozimou vikví. Rostliny už na podzim vytvoří půdní pokryv a hlavně půdu prokoření. Posečeme a do půdy je zapracujeme až na jaře. Kromě obohacení půdy o celý komplex živin zelené hnojení chrání dočasně odkrytou půdu před vysoušením sluncem, erozí větrem a vymýváním živin deštěm. Rostliny půdu prokoření a oživí, zlepší její strukturu a prokypří ji, obohatí ji o cenný humus, prospívají užitečným půdním mikroorganismům. Potlačují také růst nežádoucích plevelů, neboť jde o bujně rostoucí a vitální druhy rostlin.

Netradiční způsoby obhospodařování

Brambory v bedně

Brambory lze v malém pěstovat i v dřevěném bednění, kde je neustále nastýláme organickou hmotou a podle potřeby bednění případně zvyšujeme. Rám se dá umístit i na rovnou zatravněnou plochu, kterou zakryjeme vlhkým kartonem. Sklízíme z boku po odstranění rámu. Další rok pak na vzniklém záhoně můžeme pěstovat jakoukoliv zeleninu, vznikne nám kyprá humózní půda. Pro nastýlání je ideální řezanka ze slámy, smíchaná se zavadlou posečenou trávou. Možné je i použití hrubého nerozloženého kompostu, ale tam je riziko přítomnosti larev kovaříků, tzv. drátovců. Osvědčilo se dodání zralého kompostu z aksamitníku a měsíčku.

Bylinková spirála

Bylinky jsou důležité nejen pro naše zdraví, ale i pro zdraví zahrady. Pěstování ve smíšených kulturách chrání rostliny před býložravci. Pokud je chceme mít po ruce pěkně pohromadě, můžeme si vytvořit tzv. „bylinkovou spirálu“. Je to vlastně taková suchá zídka nebo skalka z kamenů stočených do spirály, jejíž vrchol je obrácený k jihu a jejíž jednotlivé části se liší

mikroklimatickými podmínkami. Tím může poskytnout vhodné podmínky pro různé druhy bylin. Podrobnosti najdete např. v časopise **Klíčová dírka** č. 4/2004 nebo v knize **Zdravá zahrada** (Vlašínová, 2014).

Jílový hojivý nátěr

V poslední době stromy v zimě často trpí střídáním teplotních extrémů. K prevenci se dříve používal nátěr hašeným vápnem, ale jílový nátěr má oproti němu více pozitivních funkcí: hojí do hloubky, je prevencí proti škůdcům a chorobám, hojí mrazové trhliny a dokonce chrání i proti okusu zvěří. Připravíme ho smícháním 1 dílu jílu, 1 dílu čerstvého pevného kravince a přesličkového odvaru (na ten vezmeme hrst sušené přesličky, necháme 1 den vyluhovat ve studené vodě, pak přivedeme k varu a mírně vaříme ½ hodiny). Vlažným odvarem směs doplníme na hustou kaši, kterou před použitím necháme ještě přes noc uležet. Natíráme malířskou štětkou, podle potřeby nátěr za bezmrazého počasí obnovíme. Rychlou ochranou kmenů před sluncem je i opření prkna o strom z jižní strany.

Klíčová dírka

Osvědčený tvar záhonků, které jsou snadno přístupné z centrální cestičky ve tvaru klíčové dírky. Kolem cestičky se pěstují plodiny vyžadující častou péči nebo průběžnou sklizeň, vzdálenější části jsou určeny pro plodiny s dlouhou vegetační dobou, které sklízíme jednorázově. Takové uspořádání šetří prostor a je pohodlné i praktické.

Náhrada rašeliny

Rašelinné (kyselé) formy humusu jsou potřebné pro rododendrony a další kyselomilné rostliny. Některé rostliny (například kapradiny) jsou na množství humusu v půdě obzvláště náročné. Čím můžeme rašelinu nahradit? Rostlinám, které nevyžadují kyselou půdní reakci, bohatě postačí kvalitní kompost. Uzárlý kompost obsahuje množství humusu. Obzvláště bohatý na huminové kyseliny je trus žížal, které se do kompostu samy nastěhují. Speciální žížalí kompost – vermikompost – lze i koupit. Lignin (obsažený v rašelině), který vylehčuje půdu, lze nahradit například pilinami, jemnou dřevěnou štěpkou z listnatých dřevin (u kyselomilných rostlin i z jehličnatých či z jejich borky). Substrát pro výsevy, kde mnoho živin není žádoucí, lze připravit například z krtinců, nebo zeminy smíchané s pískem.

Ochrana před přizemními mrazy

V současné době se často nemůžeme spolehnout ani na osvědčené pranostiky, proto se hodí možnost rychlé prevence poškození pozdními mrazíky. Ochrana kyblíkem bez dna poskytuje závětrí a navíc umožňuje zakrytí sklem, které je spolehlivou ochranou při přituhnutí. Mrazy dokáže zmírnit i vodní mlha nebo kouř. Osvědčenou ochranou jsou i smíšené kultury, třeba vzcházející fazole mohou být chráněny širokými listy raných kedluben, rané brambory sousedícím porostem hořčice, kterou je pak zamulčujeme. Pomohou i plůtky nebo kryty z chvojí.

Popel

Popel z uhlí je pro zahrádku nevhodný. Popel ze dřeva je naproti tomu nejen vhodným hnojivem, ale můžeme jím posypat (nejlépe ráno za rosy) listy napadené hmyzem, jako jsou blýskáčci řepkovi (dřepčící), mšice, mandelinky bramborové i různé housenky. Vrstva popele je bariérou také pro plže, protože s jejich slizem reaguje a vytváří louh. Popel na listech dlouho nevydrží, po dešti rostliny znovu poprášíme. Vysoký obsah minerálů, hlavně draslíku, svědčí zejména ovocným stromům a košťálovinám, které pak mají pevnější hlávky, což oceníme třeba u růžičkové kapusty. Dřevný popel se může uplatnit i při skladování cibulí tulipánů a hlíz mečíků, případně jirín, zasypání popelem pomáhá proti jejich hnilobě.

Závlaha z petlahví

Nejllepší je zalévat jen přímo ke kořenům. Lze k tomu jednoduše využít petlahve s uřezaným dnem, u kterých mírně povolíme uzávěr a zakopeme je k rostlinám tak, aby hrdlo bylo v jejich kořenové zóně. Pomocí petlahví můžeme zavlažovat i celý řádek najednou, když uřežeme jejich dna a nasadíme je jednu na druhou. Na poslední nasadíme petlahev trochu většího rozměru s uřezaným hrdlem a celou sestavu uložíme s mírným spádem do země. V písčité půdě je dobré pod tuto soustavu dát trochu jílovité zeminy, pokud nemáme, tak vrstvu kartonu nebo novin. Do petlahví podle potřeby propícháme dírky, třeba zahřátým hřebíkem. Ale to bychom měli dělat až po odzkoušení, aby nám voda nevytékala příliš rychle. Na první petlahev nakonec nasadíme hadici, kterou celou soustavu zaplníme vodou, a pak uzavřeme zátkou. Hrdlo soustavy zůstane v prohlubni volně přístupné, zbytek po zasazení rostlin zahrneme zeminou. Tím dosáhneme pozvolného zavlažování přímo ke kořenům, takže kromě šetření půdy šetříme i vodu a časem.

Vlastní semena

Semena, která koupíte v obchodě, pocházejí většinou ze zcela jiných podmínek, než máte na zahradě. Pokud jste ochotni nejlepší rostliny „obětovat“, můžete z nich zkusit získat semena na příští sezónu. Vyvarujte se však nechávat na semeno rostliny, které vám do květu „vzběhnou“ jako první. To platí hlavně pro salát a ředkvičky. Je vysoce pravděpodobné, že by se tak chovalo i jejich potomstvo. Také si bedlivě všimněte zdravotního stavu vybraných rostlin, mnoho chorob je přenosných semeny a kvalitní semena získáte jen z rostlin zdravých. Proto také rostliny na semeno nepřehnojujeme. Hlavní výhodou takto získaných semen bude to, že nebudou namořená a rostliny budou více přizpůsobené vašim podmínkám. Pro začátek můžete zkusit jednoleté druhy, jako je kopr, lebeda zahradní, kerblík třebule, kozlíček polníček, měsíček nebo satirejka zahradní, se kterými nebudete mít problémy. Také hrách a fazol si snadno namnožíte. Postupně se můžete pustit do dalších, podrobnější návod, jak na to, najdete v knize **Česká biozahrada** nebo **Pěstujeme si vlastní semínka** (viz seznam literatury). Jen mějte na paměti, že pokud byste chtěli svoje semena prodávat, musíte respektovat současné zákony. Na odrůdy koupené v obchodě se vztahují autorská práva šlechtitele. Ideální je množit staré odrůdy a odrůdy, které se pěstovaly ve vašem regionu, tzv. krajové odrůdy. Semena můžete získat prostřednictvím webových stránek www.gengel.cz a pěstováním takových plodin přispět k zachování tohoto národního bohatství pro naše potomky.

Kompost: Plodnice hnojníku (mladé jsou jedlé) svědčí o dobře probíhajících rozkladných procesech. Dýním se na vyzrávajícím kompostu dobře daří, na oplátku jej chrání svými listy před vysušením. Ideální je pěstovat je vedle kompostu – využijí živiny splachující se do okolí.

Kompostér a truhlík v jednom. Uprostřed je krmítko pro žížaly, kolem pěstujeme bylinky.

Nastýlka slámy pod rostlinami udrží půdu vlhkou a kyprou a jahody čisté.

Pěstování česneku spolu s jahodami napomůže snížení plesnivosti jahod.

Ochrana melounů před pozdními mrazíky pomocí bezedného kyblíku. V případě nutnosti můžeme ještě zakrýt sklem.

Zamulčovaná smíšená kultura ve „sluneční pasti“ (zvýšený záhon sklopený k jihu) ve tvaru klíčové dírký (obhospodařuje se ze středu). Jádru záhonu je tvořeno z postupně tlejícího organického materiálu, který hřeje a průběžně uvolňuje živiny.

Smíšenou kulturu můžeme pěstovat na kruhovém záhonu. Vyvýšený střed svědčí teplomilným rostlinám, v prohlubni se dobře zachycuje a déle drží voda.

Vysoký záhon.

Rozdílná mikroklimata se projeví nejvýrazněji na bylinkové spirále větších rozměrů. Stačí ale i průměr okolo 2 metrů.

Rostliny pro chuť, zdraví i okrasu: měsíček, brtnák, meduňka, lichořeřišnice, ...

Barevný, jedlý a zdravý kraj plotu – popenec s jitrocelem. Popenec se uplatní skvěle jako koření do velikonoční nádivky, jitrocelové listy můžeme obalit a jíst na sladko i na slano. Obě bylinky pomáhají při kašli.

Pětour – nepříjemný plevel, který se ale může stát pro svou specifickou chuť vítaným zpestřením vašeho jídelníčku. Nezatracujte jej – také on má léčivé účinky, jen je třeba sklídit ho před rozkvětem.

Ptačinec žabinec – drobná půdokryvná rostlinka, výborná do salátů a polévek, k dispozici po celý rok. Navíc její kořínky skvěle zpracovávají půdu.

Ačokča – „okurko-paprika“, která netrpí plísní okurkovou a dá se jíst syrová, dušená, vařená i zapékaná.

Salát je nekonfliktní zelenina pro smíšené kultury – vhodný soused pro většinu rostlin kromě petržele (zde s rajčaty).

Mišpule je odolné ovoce, pochoutka pozdního podzimu. Jí se až po přemrznutí buď čerstvá nebo dušená s krupicí, také jako džem apod.

Krtek je pro zahrádkáře často nevíтанý host. V přírodní zahradě ale jeho kypření půdy tolerujeme, případně usměrníme rotujícími petlahvemi. Krtiny používáme ve směsi s pískem k řízkování a pěstování přísady – je to čistá půda.

Čerstvě vysazené rostlinky salátu jsou pro plzáký lákadlem. Salát můžeme chránit krytem z uříznuté petlahve. Plzáký není nutné bezpodmínečně hubit, jako výborné zpracovatelé kompostu mohou být pro naši zahradu i užiteční.

Není třeba propadat hned panice, sluněčka si mšice spolehlivě najdou...

Kamenná zídka pro živočichy může být rozkvetlou součástí vaší zahrady.

Okrasná i jedlá zelenina.
Vertikální pěstování ušetří místo
a také ochrání před plzáký.

Tůňkou v zahradě uděláte radost nejen sobě
a dětem, ale též nepřebornému množství živočichů,
kteří tento vodní biotop obývají.

Nektarodárné květy na zahradě přilákají spoustu
motýlů i jiného hmyzu.

Rostliny známé-neznámé

Ačokča

Její latinský název je *Cyclanthera pedata*. Je to liána s plody připomínajícími něco mezi okurkou a paprikou. Jejím největším kladem je, že netrpí na rozdíl od okurek plísni. Pěstuje se podobně jako okurky, vyžaduje oporu. Mladé rostlinky je vhodné chránit před plži např. kryty z uříznutých petlahví. Početné drobné bledožluté květy ačokči rády navštěvují včely. Osvědčilo se pro ni sousedství meduňky, přes kterou se jí dobře dařilo „utéct“ i před plži, kteří její listy s oblibou konzumují. I když nepatří mezi tradiční zeleniny, objevila se na trhu jako skvělá novinka. Mladé plody se dají využít k dušení, nakládání do sladkokyselého nálevu nebo jíst syrové. Starší plody můžeme po vyjmutí světle hnědých „dřevnatých“ semen přidávat do dušených a zapékaných pokrmů nebo nakládat jako zelí. Je lépe je pak nasekat a přidávat do míchaných salátů, mají trochu tužší konzistenci.

Aksamitník

Tzv. afrikán (*Tagetes*) není jen krásnou ozdobou zahrady. Jeho kořenové výměšky, podobně jako kořenové výměšky měsíčku, čistí půdu od některých typů háďátek. Kompost z těchto bylin podle zkušeností paní *Richbergové* (2010) skvěle svědčí bramborám, které netrpí ani drátovci a mandelinkami. Aksamitníky jsou navíc pochoutkou pro plže, takže je můžeme využít i jako obětní rostliny. Na lemu záhonu, tvořeném aksamitníky, je můžeme snadno vychytat.

Broskvoně

Broskve vyrostlé na semenáči staré odrůdy jsou sice trochu menší než plody nově vyšlechtěných odrůd, ale zato je zřídka kdy ohrozí pozdní mrazíky. Tyto broskvoně snášejí i tvrdší podmínky a jsou odolnější vůči houbovým chorobám. Pokud nějaká z větví přesto odumře, brzy ji nahradí nová. To je oproti roubovaným odrůdám velká výhoda. Můžeme je pěstovat jako stromky nebo keře. Proti škůdcům a chorobám je dobrou prevencí chomáč neprané ovčí vlny, doplněný případně aromatickými bylinkami (šalvěj, levandule apod.), který lýkem přivážeme kolem kmínku. Zabrání mravencům zanášet do korun mšice, jejichž posátí vede následně k rozvoji chorob, jako je kadeřavost, moniliová hniloba a další. Pomůže i podrost lichořeřišnice a kolem stromků vysazený křen.

Bršlice kozí noha

Velmi úporným plevelem je bršlice kozí noha, ale zcela zatracovat ji rozhodně nemusíme. Je dokonce zkoumána z hlediska možného využití jako zeleniny. Je vítaným zpestřením velikonočních vaječných salátů, polévek, pomazánek a dalších jídel, pro svoji poměrně výraznou celerovou chuť ji můžeme využít podobně jako naťovou petržel. Pokud ji nestačíte konzumovat a bojíte se, že se vám vymkne z rukou, použijte tzv. „kobercové mulčování“ kartonem – souvislým překrytím záhonu několika vrstvami kartonu, pod kterým se zbylé rostliny vysílí. Pozemek od bršlice vám pomůže vyčistit také hořčice hustě osetá na vrstvě slamnatého hnoje, pokrytého zeminou (10 až 20cm), nebo pěstování brambor či topinambur. Na zahradě nemusí být tato rostlina jen trápením, výluh z bršlice je velmi dobrým hnojivem pro košťáloviny. Latinské jméno (*Aegopodium podagraria*) napovídá, že salát z bršlice byl pro mírné močopudné účinky uznávaným lékem proti dně. Při revmatických bolestech nebo když vás štípně vosa, si z drcených listů bršlice můžete připravit léčivý obklad, který vám uleví.

Kozlíček polníček

Je vynikající následnou plodinou, kterou sejeme od července do začátku září po sklizni předplodiny. Během vzcházení nesmí vyschnout, proto výsevy zavlažujeme, případně chráníme mokkými novinami nebo netkanou textilií. Od podzimu až do jara poskytuje růžice zdravých listů k přípravě salátů.

Okrasná zelenina

Smíšené kultury skýtají nepřeherné možnosti uplatnění fantazie. Většinou jsou pro nás hlavní různé druhy zeleniny a doplňujeme je květinami. Ale i zeleniny mohou být krásné. Není divu, že se s nimi můžeme setkat i v okrasných záhonech francouzských měst, kde dekorativní zelenina doplňuje květiny. Kromě červené lebedy prozáří naši zahradu i různobarevné mangoldy, kadeřavé kapusty, kvetoucí cibule, pažitky, mrkvovité rostliny a mnoho dalších. Dominantou zahrady mohou být i stříbřité listy artyčoku kardového, případně jeho nádherná květenství.

Ptačí zob

Je to ideální dřevina do živého plotu. Snadno se řízkuje i tvaruje, poskytuje krásné květy a hojnost plodů pro ptačí obyvatele naší zahrady. V jeho hustých větvích mohou ptáci hnízdit i přespávat. Ohebné pruty se dříve používaly i ke splétání menších košíků.

Roketa setá

Jednoletá brukvovitá rostlina (*Eruca sativa*), původem ze Středomoří, známější pod názvem „rukola“. V Antice se používala roketa jako koření a dnes je hojně využívána jižními národy. Někde slouží k výrobě hořčice, jinde k získávání oleje. U nás ji pěstujeme jako doplňkovou pikantní listovou zeleninu, většinou jako meziplodinu. Má krátkou vegetační dobu, sklízíme za cca 6 týdnů. Podporuje trávení a chuť k jídlu, někteří lidé její ostrou chuť chválí, někomu je však nepřijemná. Jemně nakrájené listy používáme například na brambory, do salátů a pomazánek, k masu apod. Podobnou chuť má také planá ruderalní rostlina křez tenkolistý.

Růže svraskalá

Tento druh růže poskytuje kromě krásných květů i hojnost pylu a nektaru a navíc ještě má velké dužnaté plody, vhodné na přípravu džemu apod. Proto je velmi vhodný do širších živých plotů. Rostlina má i lesklé dekorativní listy a je odolná proti chorobám a škůdcům.

Slunečnice topinambur

Slunečnice hlíznatá, známá pod jménem topinambur, je trvalka dorůstající až 3 m. Poskytuje úrodu šťavnatých, křupavých hlíz s jemnou nasládlou chutí, a to zrovna v době, kdy je o zeleninu nouze – tedy v zimě a předjaří. Lze je konzumovat syrové, zapékané, smažené i vařené. Místo škrobu obsahují lehce stravitelný inulin, proto jsou velmi vhodné pro diabetiky a rekonvalescenty jako zdravější a lehce stravitelná náhrada brambor. Používají se i při artritidě (v lidovém lékařství si získaly uznání jako „hlízy na revma“). Jedinou nevýhodou je to, že „zapevlují“ půdu, nepodaří se nám je totiž téměř nikdy vybrat všechny. Na kratší vzdálenost jsou schopné se šířit i pod zemí. Je třeba s tím počítat a v zájmu dobrých sousedských vztahů je nesázet hned u sousedova plotu. Masovému šíření můžeme zabránit zakopáním svislé zábrany. Po několika letech vybrané hlízy přeneseme na nové stanoviště, jinak budou stále menší a menší. Zbytků se postupně zbavíme tzv. „kobercovým mulčováním“.

Svazenka

Svazenka je medonosná rostlina, ideální jako zelené hnojení. Po zimě se totiž samovolně rozpadá a vytváří na půdě jemnou ochrannou vrstvičku. Přínosem je i to, že nemá mezi zeleninami žádné příbuzné, nemusíme se tedy bát přenosu chorob nebo jednostranného vyčerpání půdy.

Šrucha želná

Je to teplomilná, méně známá zeleninka, která se snadno množí samovýsevem a je ideálním podrostem paprik ve skleníku. Protože semena klíčí až v době, kdy přísada raných košťálovin je už narostlá, nemusíme se bát, že ji omylem vyplejeme. Její jemně nakyslou chuť oceníme hlavně v salátu, kam můžeme přidat celé konce lodyh. Hodí se i do polévek, omáček, případně špenátu. V teplých oblastech se s ní můžeme setkat i jako s planou rostlinou.

Šťovík zahradní

Je to vzrůstná trvalka, což je velká výhoda, protože brzy na jaře obráží a je zdrojem listů plných vitamínů, které mají relativně nízký obsah kyseliny šťavelové. Můžeme je využít místo octa a citronu do salátů, do kyselých mléčných polévek nebo boršče. Dalšími výhodami je, že snese i utuženou půdu i stín. Může se vysévat na jaře i v létě ve sponu nejméně 20–30 cm. Přesazování snáší dobře. Podobně využíváme i menší více dekorativní druhy, jako jsou šťovík krvavý a štítinatý.

Zimolez kamčatský

Je zajímavou ovocnou dřevinou, která plodí velmi brzy na jaře, ještě dříve než třešně a jahody. Pro své modré plody se jí říká „kamčatská borůvka“. Není náročná na péči a plodí každoročně. Drobnou nevýhodou je jen to, že plody zrají postupně a lehce se uvolňují, proto musíme sklízet velmi opatrně. Využití je stejné jako u borůvek.

Živočichové v přírodní zahradě

Dřepčící

Dřepčící se přemnožují hlavně při dlouhotrvajícím suchém a horkém počasí. Pokud takové počasí očekáváme, můžeme kultury brukvovitých rostlin, které napadají, preventivně chránit netkanou textilí. Dřepčící nemají rádi vlhko, život jim značně znepríjemní časté rosení listů. Zakrytí půdy nastýlkou (ideálně z listů rajčat) jim ztíží pohyb mezi rostlinami. Mezi brukvovité zeleniny preventivně vysazujeme salát, špenát, případně kerblík, které dřepčičky odpuzují a udržují půdu déle vlhkou. V případě velkého výskytu pomůže posypat listy ohrožených rostlin popelem ze dřeva (provedeme to ráno za rosy, tak popel nejlépe ulpí na listech), poprášit půdu kamenným prachem nebo jemně mletým vápencem. Listy napadených rostlin také můžeme postříkat výluhem z kapradin nebo jíchou z bršlice.

Ježek

Ježek dává přednost masité potravě, mezi jeho oblíbené pochoutky patří hlavně různí plži a hmyz. Vychází na lov v podvečer a den tráví ukrytý někde v houštích nebo pod hromadou větví. Je jasné, že se mu nezavděčíme anglickým trávnikem, i když by se mu po něm dobře dupalo. Aby u nás mohl strávit i zimu, měli bychom mu poskytnout alespoň hromadu větví a listů (na ploše cca 2 x 1 m). Pod hromadou by měla být prohlubeň, která nepromrzne, 30 až 50 cm hluboká. Pokud najdete hnízdo s mláďaty, nejde většinou o sirotky, proto zbytečně nezasahujeme do jejich života. Pokud si jste jistí, že matka uhynula a chcete se ujmout sirotků, zjistěte si, co takový tvoreček potřebuje, a připravte se na to, že je to horší než vyplácet štěňata. Častěji najdeme pozdě na podzim mláďe, které ještě nemá dostatek tuku, aby přečkalo zimu. Pokud je lehčí než 300 g, je lépe ho trochu vykrmit, ale napřed si také zjistěte, jak se o ně postarat. Poradí vám např. v Brně v Ekologické poradně na Panské 9.

Mšice

Při spatření rostliny plné mšic nemusíme hned propadat panice. Pokud nemáme po ruce kopřivovou jichu, stačí pozorovat, za jak dlouho se objeví jejich predátoři. Podle toho poznáme, zda je jich na naší zahradě dostatek a do jaké míry je naše zahrada schopná udržet rovnováhu. Mšice jsou chutným soustem pro škvory, sluněčka, zlatoočka, larvy pestřenek, páteříčky a mnoho dalších druhů hmyzu. Navíc jsou i „konzervičkami dětské výživy“ pro parazitickou vosičku s výstižným názvem mšicomar. Pokud najdete na místě po kolonii mšic hnědé soudečky, které vypadají jako zakuklené mšice, rozhodně je neničte, je to důvod k radosti a očekávání nové generace hmyzích pomocníků. Pokud jde o prevenci, měli byste mít na paměti, že kromě smíšených kultur s aromatickými bylinami, osvědčené jichy z kopřiv, čaje z pelyňku, ... je dobré sledovat mravence. Možná jste už jako děti slyšeli, že mšice jsou mravenčí „kravičky“, roznášejí je na mladé výhonky a pak hodují na jejich sladkých výměšcích a dokonce je dokáží bránit i před sluněčky a dalšími predátory. Pokud se chcete seznámit s predátory mšic nebo si dokonce nějaké nachytat, vezměte bílou plachtu, dejte pod černý bez a zatřeste... Na tomto keři můžete také umístit domeček pro škvory.

Netopýři

Jsou významnými lovci večerních motýlků, různých obalečů, píďalek, much i komárů. Během letních dnů se většinou ukrývají někde na půdě, v dřevníku nebo v dutinách stromů. Pokud objevíme jejich kolonii, nerušíme je. O nálezů je vhodné informovat pracovníka ochrany přírody (o vaši informaci určitě stojí v Ekologické poradně Veronica, www.veronica.cz, tel. 542422750). Najdeme-li oslabeného nebo poraněného netopýra, není vhodné ho brát do ruky bez rukavic. Jak se o něj postarat vám poradí na výše uvedené adrese, kde ho případně i převezmou. Pokud se chcete dozvědět o netopýrech více, najdete mnoho zajímavých informací v knize **Ochrana netopýrů** (Vlašín a kol., 2006).

Plži

Nenávidění, obávaní, přesto i oni mohou mít na přírodní zahradě svoje místo, kde nemusejí škodit, ale pomáhat. Umějí totiž přeměnit rostlinné, případně i živočišné zbytky na humus lépe než žížaly. Pokud jim na kompost přihodíme denně trochu plevele nebo posečené trávy, nebudou se pouštět na nejisté výlety po okolí a budou pro nás pracovat. K tomu, abychom je udrželi pod kontrolou, můžeme zvolit mnoho strategií, o tom byly napsané celé knihy. Můžeme je lákat na místa, kde se rádi schovávají (kusy dřeva, listy, květináče apod.), na to, co jim chutná (slupky z melounu, zavadlé listy, aksamitníky, otruby, pivo, ...), dát jim do cesty zábrany (savý, suchý, ostrý materiál, plechový převis, měděnou pásku, dřevný popel, vápno, ...), přilákat jejich predátory (na mláďata a vajíčka škvory, střevlíky, pavouky sekáče, ptáky, slepýše, ropuchy, ... ; na ty větší ježky a třeba i osvědčené kachny indické běžce), případně je posbírat a spařit; nebo využít pro ně jedovaté, ale přírodním látkám blízké granule Feramol. Infikovat půdu, kde se často pohybují, parazitickými hlísticemi (přípravek Nemaslug) je také možnost, vlastně taková biologická válka, poměrně drahá a působící hlavně na plže žijící v zemi (což ti nejobávanější španělští plzáci sice nejsou, ale tím, že jsou kanibaly, mohou se nakazit druhotně). Pokud je nechcete na svoji zahradu lákat, nepřehánějte to s večerním zaléváním ani jim nevytvářejte šikovné úkryty příliš časným podzimmím hlubokým rytím. Pokud rytí považujete za nezbytné, počkejte až po příchodu mrazů.

Slunéčka

Při objevení mšic se nemusíme hned bát o úrodu, většinou se o ně brzy postarají dravá slunéčka nebo jiní predátoři. Pokud jsme je ovšem zbytečnou chemickou válkou nebo při úklidu a spálení spadaného listí, ve kterém se často na podzim ukrývají, nevyhubili. V poslední době se u nás objevuje slunéčko východní (*Harmonia axyridis*), původem z východní Asie. Dospělí jedinci měří 7 až 8 milimetrů. Základní zbarvení krovek je červené se symetricky rozloženými černými skvrnami. Jejich počet je proměnlivý a může dosáhnout až devatenácti. Tento druh má vysokou rozmnožovací schopnost – samičky za svůj život nakladou až dva tisíce vajíček. Larvy i polymorfni kukly jsou zbarveny převážně černě s oranžovým vzorkem. Živí se převážně mšicemi různých druhů. Při poklesu stavu mšic, zejména na podzim, jim potravu poskytuje hlavně zralé ovoce. V zimě se v původním asijském prostředí shromažďují na vrcholcích skal a ukrývají se zde do štěrbin. U nás se často ve vysokých počtech objevují v bytech.

Škvoři

Díky nesmyslným pověrám nejsou příliš oblíbeni, i když bychom si jich měli vážit, protože mezi jejich oblíbené pochoutky patří mšice a vajíčka plžů. Můžeme jim přichystat domeček z květináče z pálené hlíny, do kterého dáme trochu sena nebo slámy, převážeme provázkem nebo drátem a prostrčíme dnem. Takový domeček položíme na několik dní na stinné místo na zem, škvoři si ho často sami obydlí. Květináč pak zavěsíme na stromek napadený mšicemi, nejlépe tak, aby se vchod dotýkal větve. I když jsou škvoři celkem zdatní kaskadéři, do plastového kelímku zavěšeného na drátě v prostoru se dostávají obtížně. Jakmile dojde záso-
ba mšic, přeneseme škvoři domeček na jiný strom nebo do živého plotu.

Užovka hladká

Často se plete se zmijí, protože má na hřbetě jakoby „klikatou čáru“. Ve skutečnosti jde o šachovnicově uspořádané skvrny. Na rozdíl od zaválité zmije má však štíhlé tělo. Pokud si ji můžeme prohlédnout zblízka, všimneme si i zaoblené hlavy a kulatých zorniček. Zmije má hlavu hranatější a svislé zornice jako kočka. Na zahradě je užovka přínosem, konzumuje plže, hmyz a drobnější hlodavce. Je plachá, takže setkat se s ní můžeme jen vzácně.

Co pro živočichy připravit?

Budky pro živočichy

Budka se uplatní hlavně v místech, kde chybí hnízdní dutiny. Lze ji vyrobit ze dřeva nebo plastového barelu. Podrobnosti se dočtete např. v metodice (*Zasadil*, 2001). Je třeba si uvědomit, že mnohé ptačí druhy si staví hnízda v korunách stromů nebo v hustém křoví a budkami je neuctíte. Zato hmyzí domečky určitě ocení samotářské včely, slunéčka sedmitečná a celá řada dalších živočichů. Do dřevěné konstrukce hmyzího obydlí vkládáme výplně z přírodního materiálu, např. rákosová stébla, bambusové tyče, větve s měkkou dužninou (bezové), stonky slunečnic či divizny, staré děrované cihly, dřevěná polínka s navrtanými dírami, šišky, slámu, apod. Povrch dřeva neošetřujeme! Umístíme nejlépe na jižní závětrnou stranu s dostatkem slunečního svitu.

Divočina

Místo, které v zahradě necháme k dispozici volně žijícím živočichům a planým rostlinám, je důležité pro „zaočkování přírodní rovnováhou“. Nebudeme tam zasahovat a budeme jen opatrně sledovat, co se tam děje. Živočichové se tam pak budou moci nerušeně rozmnožovat i ukrývat. Na malé zahradě může divočinu zastoupit třeba živý plot, nejlépe z dřevin, které poskytují i plody pro ptáky, jako je například ptačí zob.

Jezířka

Malé vodní plochy jsou na zahradě mnohem větším přínosem než ptačí budky. Kromě toho, že příznivě ovlivňují mikroklima a poskytují nám nevyčerpatelný zdroj napínavých pozorování, jsou zdrojem vody pro širokou škálu živočichů a pro mnoho z nich i prostředím k životu. Jen se nesnažte do jezírka nasadit rybky, rovnováha v malém jezírku je křehká a mohli byste ji snadno narušit. Je mnohem lepší postupně objevovat, kteří živočichové se sami kolem jezírka objeví.

Kamenná zídka

Kameny nespojené maltou, mezi kterými je mnoho skulin, jsou pozhánáním pro mnoho živočichů, kteří tu nacházejí úkryty i místa k rozmnožování. Volná hromada kamení poslouží ještěrkám i mnoha druhům dravého hmyzu stejně dobře (i když za ni místo obdivu sklídíme spíše nesouhlas nebo pomluvy). Ale lidský smysl pro pořádek nemusí vždy být v souladu s potřebami volně žijících živočichů.

Plašítka na dravce

Pokud se obáváme dravých ptáků, pomůže sklenice se zmuchlaným alobalem uvnitř. Dravci odrazy slunce na alobalu vnímají jako záblesky a raději se takovému podezřelému místu vyhnou.

Napajedlo

Ptáci potřebují k životu nejen potravu, ale i vodu. Nepohrdnou ani osvěžující koupelí. Stačí mělká prohlubeň, do které doplňujeme čerstvou vodu. Každé napajedlo by mělo mít bezpečné okraje, aby se pro živočichy nestalo pastí a okolí by mělo být přehledné, aby se v něm nemohla skrýt číhající kočka.

Pokud ptáci nemají dostatek vody, hasí žízeň oštipováním rašících pupenů a později šťavnatým ovocem. Podobně se chovají včely a vosy, i pro ty je napajedlo důležité.

Trouchnivějící dřevo

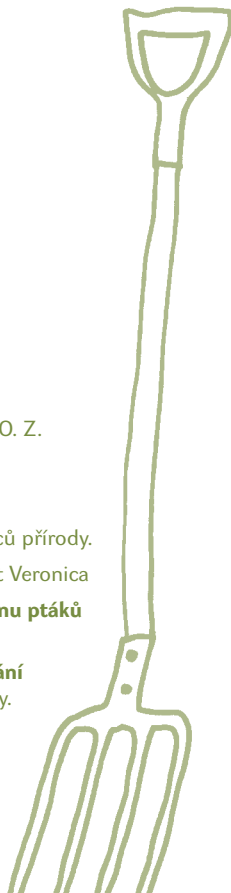
Na přírodní zahradě trouchnivějící dřevo není nepořádkem hodným odsouzení, ale podmínkou pro množení střeblíků. Se střeblíky se nemusíme bát přemnožení plžů, o většinu z nich se totiž postarají už ve stadiu vajíček.

...

Pestrou ukázkou zmiňovaných biodiverzitních prvků a příbytků pro živočichy si můžete prohlédnout v ukázkové přírodní zahradě **Centra Veronica** v Hostětíně.

Literatura

- *Dostálek, P.*, 2011: **Pěstujeme si vlastní semínka**, Alter-Nativa O. Z.
- *Hradil, B.*, 2002: **Česká biozahrada**, Fontána.
- *Richbergová, I. M.*, 2010: **Tradiční zahrádka**, Knižní klub.
- *Vlašín, M. a kol.*, 2006: **Ochrana netopýrů**, Český svaz ochránců přírody.
- *Vlašínová, H.*, 2014: **Zdravá zahrada**, Brno, Ekologický institut Veronica
- *Zámečník, V.*, 2013: **Metodická příručka pro praktickou ochranu ptáků v zemědělské krajině**, Praha, AOPK.
- *Zasadil, P. (editor)*, 2001: **Ptačí budky a další způsoby zvyšování hnízdních možností ptáků**, Praha, Český svaz ochránců přírody.
- *Ekologický institut Veronica*, 2012: **Biodiverzita v sadu**.

www.hostetin.veronica.cz
hostetin@veronica.cz
+420 572 630 670

veronica
CENTRUM HOSTĚTÍN

Dovolená v přírodní zahradě

- pobyty s programem
- ekologický penzion s přírodní zahradou
- naučná stezka přírodní zahradou, ukázkový sad
- sochy v krajině, zážitkové programy
- hostětínské biomošty přímo od zdroje

www.hostetin.veronica.cz

Jak na přírodní zahradu

Autoři textů:

**Helena Vlašínová, Mojmír Vlašín,
Karla Vincencová**

Autoři fotografií:

**Helena Vlašínová, Karla Vincencová,
Martin Davidov, Miroslav Dvorský, Kateřina Fojtů,
Jana Vanesa Hermanová (obálka)**

Kresby:

Karla Vincencová

Grafická úprava a sazba:

typodvorek

Tisk:

Agentura NP Staré Město

Publikace neprošla jazykovou úpravou.

2015 © ZO ČSOP Veronica

veronica
EKOLOGICKÝ INSTITUT

ZO ČSOP Veronica
Ekologický institut
Panská 9, 60200 Brno
tel. +420 542422750
veronica@veronica.cz
www.veronica.cz

veronica
CENTRUM HOSTĚTÍN

ZO ČSOP Veronica
Centrum Veronica Hostětín
Hostětín 86, 68771 Bojkovice
tel.: +420 572630670
hostetin@veronica.cz
www.hostetin.veronica.cz

Vychází s podporou Ministerstva životního prostředí
v rámci projektu **Přírodní zahrady – prostor pro lidi a přírodu**.
Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Ministerstvo životního prostředí

